

Þriðjudaginn 20. október 1987.

Nr. 251/1986. **Erna Bryndís Halldórsdóttir**
(Jón Steinar Gunnlaugsson hrl.)

gegn

Endurskoðunarmiðstöðinni h.f.

N. Manscher

(Ólafur Axelsson hrl.)

Vinnusamningur. Fáviti. Fjárnám.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Magnús Thoroddsen, Guðmundur Skaftason, Guðrún Erlendsdóttir, Hrafn Bragason og Magnús Þ. Torfason.

Áfrýjandi hefur skotið málinu til Hæstaréttar með stefnu 19. september 1986, að fengnu áfrýjunarleyfi samkvæmt 2. mgr. 20. gr. laga nr. 75/1973 hinn 15. s.m. Krefst hann sýknu að kröfum stefnda í málinu og að hin áfrýjaða fjárnámsgerð verði felld úr gildi. Hann krefst og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti úr hendi stefnda.

Stefndi krefst að hinn áfrýjaði dómur og fjárnámsgerð verði staðfest og að áfrýjandi verði dæmdur til að greiða honum málskostnað fyrir Hæstarétti.

Í 8. gr. starfssamnings aðila segir svo:

„Afli starfsmaður atvinnurekanda viðskiptasambanda, skal hann fá í sinn hlut 10% af andvirði innheimtra reikninga hjá þessum viðskiptamönnum. Hætti starfsmaður í þjónustu atvinnurekanda er honum heimilt að bjóða þessum aðilum þjónustu sína. Honum er hins vegar óheimilt að takast á hendur störf fyrir aðra viðskiptamenn atvinnurekanda næstu tvö ár frá þeim degi að hann hverfur úr þjónustu atvinnurekanda ...”

Framangreint ákvæði verður ekki eftir orðum sínum skýrt þannig, svo sem áfrýjandi heldur fram, að það hafi látið hendur hans óbundnar um að taka að sér störf fyrir viðskiptamenn stefnda ef hann átti ekki að því frumkvæði með því að bjóða þeim þjónustu sína. Með þessari athugasemd og að öðru leyti með skírskotun til forsendna hins áfrýjaða dóms þykir mega staðfesta hann að öðru

leyti en því að vextir frá 1. janúar 1985 til 1. febrúar s.á. reiknist 30,8% ársvextir, en ákvæði dómsins um dómvexti ber að skýra sem hæstu innlánsvexti við banka og sparisjóði einnig eftir að lög um dómvexti féllu úr gildi við gildistöku laga nr. 25/1987.

Með hinni áfrýjuðu fjárnámssgerð hefur fógeti gert fjárnám fyrir vöxtum af dæmdri fjárhæð umfram það er kveðið var á um í dómsorði hins áfrýjaða dóms. Verður fjárnámið að því leyti fellt úr gildi en að öðru leyti staðfest.

Eftir þessum úrslitum ber að dæma áfrýjanda til að greiða stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti og ákveðst hann 40.000,00 krónur.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður að öðru leyti en því að vextir frá 1. janúar 1985 til 1. febrúar 1985 verði 30,8% ársvextir.

Hin áfrýjaða fjárnámssgerð er staðfest fyrir dæmdum fjárhæðum svo og kostnaði, en er að öðru leyti felld úr gildi.

Áfrýjandi, Erna Bryndís Halldórsdóttir, greiði stefnda, Endurskoðunarmiðstöðinni h.f. N. Manscher, 40.000,00 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 25. mars 1986.

I.

Mál þetta sem dómtekið var hinn 28. febrúar sl. er höfðað fyrir bæjarþingi Reykjavíkur af Endurskoðunarmiðstöðinni h/f N. Manscher, nnr. 2133-8214, Höfðabakka 9, Reykjavík, gegn Ernu Bryndísi Halldórsdóttur, nnr. 2221-9251, Ingólfsstræti 21, Reykjavík, með stefnu birtri 23. febrúar 1985.

Dómkröfur stefnanda eru þær að stefndu verði gert að greiða stefnanda kr. 324.840,00 með 19% ársvöxtum frá 1. janúar 1984 til 1. janúar 1985, með 32% ársvöxtum frá þeim degi til 1. febrúar 1985, með 39% ársvöxtum frá þeim degi til stefnubirtingardags, en með dómvöxtum samkvæmt lögum nr. 56/1979 frá þeim degi til greiðsludags, auk málskostnaðar samkvæmt gjaldskrá LMFÍ.

Dómkröfur stefndu eru þær að hún verði sýknuð af öllum kröfum stefn-

anda og að stefnandi verði dæmdur til að greiða stefndu málskostnað að skaðlausu samkvæmt gjaldskrá LMFÍ.

Aðalflutningur máls þessa fór fram hinn 30. janúar sl. og var málið dómtekið að loknum munnlegum málflutningi þann dag. Málið var endurupptekið 28. febrúar sl., viðbótargögn voru lögð fram, málið var endurflutt og dómtekið að nýju þann dag.

Sáttaumleitanir fyrir dómi hafa ekki borið árangur.

II.

Málavextir eru þeir að stefnda réðst til starfa hjá stefnanda hinn 1. september 1981. Aðilar gerðu með sér starfssamning sem dagsettur er 12. janúar 1982. Í 8. gr. starfssamnings þessa er ákvæði þess efnis að starfsmanni sé óheimilt að takast á hendur störf fyrir viðskiptamenn atvinnurekanda næstu tvö ár frá þeim degi að hann hverfur úr þjónustu atvinnurekanda, nema um sé að ræða viðskiptasambönd sem starfsmaður hefur sjálfur aflað atvinnurekanda, svo sem nánar greinir í samningsákvæði þessu á dskj. nr. 3. Stefnda lét af störfum hjá stefnanda hinn 1. desember 1983 og hefur síðan ásamt öðrum rekið endurskoðunarskrifstofuna Endurskoðun og reikningsskil s/f. Á starfstímabili stefndu hjá stefnanda kom þar inn nýr viðskiptaaðili, Bilanaust h/f. Ekki átti stefnda neinn hlut að því að til þeirra viðskipta stofnaðist, en stefnda mun hafa, sem starfsmaður stefnanda, unnið endurskoðunarstörf fyrir og vegna þess viðskiptaaðila. Í lok ársins 1983 leitaði Bilanaust h/f síðan eftir viðskiptasambandi við Endurskoðun og reikningsskil s/f, sbr. yfirlýsingu á dskj. nr. 10, og var til þeirra viðskipta stofnað, en þó þannig að samstarfsaðili stefndu, Guðmundur Friðrik Sigurðsson löggiltur endurskoðandi, tók formlega að sér endurskoðun fyrir fyrirtæki þetta, en stefnda hefur unnið endurskoðunarstörf þau sem þar um ræðir.

Í fyrrgreindri 8. gr. starfssamnings aðila segir ennfremur að brjóti starfsmaður gegn framangreindu ákvæði skuli hann greiða atvinnurekanda fyrir missi viðskiptasambandsins. Skal fjárhæðin vera jöfn síðustu árgreiðslu viðskiptamannsins til félagsins.

Stefnda hefur ekki greitt stefnanda fyrir missi viðskiptasambands þess sem hér um ræðir, og hefur stefnandi höfðað mál þetta af þeim sökum.

III.

Stefnandi reisir kröfur sínar á því að stefnda sé bundin við starfssamning þann sem aðilar gerðu hinn 12. janúar 1982. Með þeirri háttsemi sinni að takast á hendur störf fyrir viðskiptamann stefnanda, sem þá jafnframt hætti viðskiptum við stefnanda, hafi stefnda brotið gegn 8. gr. starfssamningsins. Beri stefndu skylda til samkvæmt greindu samningsákvæði að

greiða stefnanda fyrir missi viðskiptasambands þessa og nemi sú fjárhæð kr. 324.840,00 í samræmi við fyrrgreint ákvæði samningsins. Þá telur stefnandi að innbyrðis samkomulag stefndu og samstarfsaðila hennar varðandi endurskoðun fyrir þann viðskiptaaðila, sem hér um ræðir sé einungis til málamynda og í því skyni gert að skjóta sér undan ákvæðum 8. gr. starfssamnings aðila.

Stefnda byggir dómkröfur sínar í fyrsta lagi á því að leggja beri þann skilning í ákvæði 8. gr. samnings aðila að stefndu sé óheimilt að leita að eigin frumkvæði eftir viðskiptum við þar greinda aðila. Byggir stefnda þessa skoðun sína á því viðhorfi að samninga um hömlur á atvinnufrelsi beri að túlka þröngt. Því aðeins séu hömlur taldar felast í slíkum samningi að það sé alveg ótvírætt í samningnum sjálfum. Megi raunar finna þess dæmi úr settum lögum að samningar um samkeppnishömlur af svipuðu tagi og því sem stefnandi vilji telja að hér gildi, séu taldar óskuldbindandi, sbr. t. d. 37. gr. 1. mgr. laga 7/1936. Það eina sem stefnandi geti krafist af stefndu við samningsgerð sem þessa sé að stefnda stuðli ekki að því með neinum hætti að viðskiptamenn hverfi úr viðskiptum við stefnanda. Þannig hafi stefnda ávallt skilið samningsákvæðið. Þessu til stuðnings er enn fremur á það bent af hálfu stefndu að sé samningurinn skilinn skilningi stefnanda, þá sýnist hann fara gegn ákvæði 26. gr. laga nr. 56/1978 og hafi að auki inni að halda samkeppnishömlur sem hafi skaðleg áhrif samkvæmt ákvæði 20. gr. 2. mgr. sömu laga. Af hálfu stefndu er tekið fram varðandi greindan starfssamning að stefnandi hafi stjórnað samningsgerðinni og mælt fyrir um flest samningsákvæði. Beri samningurinn þess víða merki að stefnandi gangi miklu lengra en sæmilegt geti talist í viðskiptum þegar hann krefst skuldbindinga af hálfu starfsmanns.

Í öðru lagi byggir stefnda sýknukröfu sína á því að hún hafi ákveðið, þegar umrætt fyrirtæki leitaði eftir viðskiptum, að taka ekki að sér endurskoðun milliliðalaust fyrir það fyrirtæki til að forðast árekstra við stefnanda. Hafi því orðið að ráði að samstarfsaðili stefndu tæki formlega að sér endurskoðun fyrir fyrirtæki þetta. Stefnda vinni að visu endurskoðunarstörfin að mestu leyti en á vegum og ábyrgð annars löggilts endurskoðanda. Telur stefnda að fyrirkomulag þetta geti ekki talist fara gegn samningnum, jafnvel þótt hann yrði, svo gilt væri, talinn fela í sér það efni sem stefnandi vilji vera láta.

Verði ekki á sýknukröfu fallist byggir stefnda á því að fjárhæð stefnukröfu sé alltof há og rökstyður það með eftirfarandi hætti.

Í 8. gr. starfssamningsins sé gert ráð fyrir féviti sem sé jafnt „síðustu árgreiðslu viðskiptamannsins til félagsins“. Á dskj. nr. 11 hafi stefnda gert athugasemdir sínar við útreikning stefnukröfu og komi þar fram að lækka beri stefnukröfuna um kr. 238.765,00 eða í kr. 86.075,00. Byggist þetta

á því að stefnandi geti ekki miðað févitisútreikning sinn við annað og meira en greiðslur fyrir venjuleg og dæmigerð endurskoðunarstörf fyrir viðkomandi viðskiptamann.

Kröfu sína um lækkun stefnufjárhæðar byggir stefnda og á því að jafnvel þótt réttur févitisútreikningur teldist vera kr. 86.075,00 sé fjárhæðin bersýnilega ósanngjör. Beri að lækka hana verulega samkvæmt ákvæði 35. gr. laga nr. 7/1936. Skuli í því sambandi m. a. haft í huga að stefnandi hafi ekki að neinu leyti gert grein fyrir því í málinu hver hafi verið hreinn hagnaður hans af viðskiptum við umrætt fyrirtæki.

Loks byggði stefnda á því að févitið væri ekki allt gjaldfallið. Samkvæmt 8. gr. samningsins hefði 1/3 hluti þess átt að gjaldfalla 1. maí 1984, 1/3 hluti 1. nóvember 1984 og 1/3 hluti 1. nóvember 1985. Við upphaf máls-höfðunar hafi ekki verið komin fram skilyrði fyrir því að veita aðfarardóm fyrir síðasta þriðjungnum. Þá geti upphafstími vaxta ekki verið fyrr en að ofan greini.

Gefið hafa munnlegar skýrslur fyrir dómi Kristinn Sigtryggsson, framkvæmdastjóri stefnanda, svo og stefnda, Erna Bryndís Halldórsdóttir.

IV.

Fyrir liggur að aðilar gerðu sín á milli starfssamninginn á dskj. nr. 3 sem mál þetta er rísið af. Ágreiningur aðila varðar fjárgreiðslu þá sem stefnandi gerir kröfu til úr hendi stefndu á grundvelli 8. gr. samningsins, svo sem fram er komið.

Ekki verður fallist á þann skilning stefndu að samningsákvæði þetta feli það einungis í sér að stefndu hafi verið óheimilt að leita að eigin frumkvæði eftir þeim viðskiptum sem þar um ræðir; orðalagið „óheimilt að takast á hendur störf fyrir aðra viðskiptamenn atvinnurekanda” þykir vera ótvírætt og alls ekki gefa tilefni til þeirrar lögskýringar. Ekki verður heldur talið, svo sem stefnda heldur fram, að samningsákvæði þetta brjóti gegn ákvæði 26. gr. laga nr. 56/1978 um verðlag, samkeppnishömlur og óréttmæta viðskiptahætti, sé „óhæfilegt gagnvart neytendum” eða feli í sér samkeppnishömlur sem hafi skaðleg áhrif samkvæmt 2. mgr. 20. gr. sömu laga.

Ljóst þykir vera að sú tilhögun af hálfu stefndu að fela samstarfsaðila sínum formlega þá endurskoðun sem hún sjálf vinnur fyrir þann viðskipta-aðila sem hér um ræðir girðir ekki fyrir að greindu samningsákvæði verði beitt gagnvart henni, svo sem atvikum máls þessa er háttað.

Samkvæmt framansögðu verður ekki fallist á sýknukröfu stefndu í málinu.

Að því er varðar fjárhæð stefnukröfu og mótmæli stefndu í því sambandi þykir mega taka tillit til þess að á því tímabili sem stefnandi byggir reikn-

ingskröfur sínar á var unnin ýmiss konar vinna fyrir umræddan viðskipta- aðila hjá stefnanda, sem að öllum jafnaði fellur ekki til árlega við endurskoðunarstörf hjá einum og sama aðila. Samkvæmt þessu, svo og með hliðsjón af ákvæðum 35. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga, þykir hæfilegt að stefndu sé gert að greiða stefnanda kr. 120.000,00 fyrir missi viðskiptasambands þessa á grundvelli 8. gr. starfs-samnings aðila. Vegna andmæla stefndu um upphafstíma vaxta þykir rétt vera að tildæmd fjárhæð beri vexti í samræmi við ákvæði 8. gr. samnings- ins um þar greinda gjalddaga, miðað við að starfslok stefndu hjá stefnanda hafi verið 1. desember 1983. Samkvæmt því ber að reikna 19% ársvexti af kr. 40.000,00 frá 1. júní 1984 til 1. desember 1984, en af kr. 80.000,00 frá þeim degi til 1. janúar 1985, með 32% ársvöxtum af kr. 80.000,00 frá þeim degi til 1. febrúar 1985, með 39% ársvöxtum frá þeim degi til stefnu- birtingardags, 23. febrúar 1985, en með dómvöxtum samkvæmt lögum nr. 56/1979 frá þeim degi til 1. desember 1985, en af kr. 120.000,00 frá þeim degi til greiðsludags.

Eftir þessum úrslitum málsins ber að dæma stefndu til að greiða máls- kostnað, sem telst hæfilega ákveðinn kr. 30.000,00.

Eggert Óskarsson borgardómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefnda, Erna Bryndís Halldórsdóttir, greiði stefnanda, Endur- skoðunarmiðstöðinni h.f. N. Manscher, kr. 120.000,00 með 19% ársvöxtum af kr. 40.000,00 frá 1. júní 1984 til 1. desember 1984, en af kr. 80.000,00 frá þeim degi til 1. janúar 1985, með 32% ársvöxtum af kr. 80.000,00 frá þeim degi til 1. febrúar 1985, með 39% ársvöxtum frá þeim degi til 23. febrúar 1985, en með dómvöxtum frá þeim degi til 1. desember 1985, en af kr. 120.000,00 frá þeim degi til greiðsludags og kr. 30.000,00 í málskostnað, allt innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.